

Η Μάχη της Ηπείρου (Ελαίας-Καλαμά)

Η Μάχη Ελαίας-Καλαμά (2-8 Νοεμβρίου 1940) ήταν μαζί με την Μάχη της Πίνδου, οι κύριες μάχες, που ανέκοψαν την ιταλική προέλαση τις πρώτες μέρες του Ελληνοϊταλικού πολέμου του 1940. Η γραμμή του μετώπου της μάχης ξεκινούσε δυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος, στις εκβολές του ποταμού Καλαμά, κατά μήκος του ποταμού και κατέληγε στην στρατηγική τοποθεσία Ελαία, κοντά στο ένδοξο χωριό Καλπάκι.

Την άμυνα της περιοχής την είχε αναλάβει η «8η Μεραρχία», υπό τον υποστράτηγο Χαράλαμπο Κατσιμήτρο. Οι ιταλικές δυνάμεις αποτελούνταν από τμήματα της Μεραρχίας «Φερράρα», ενισχυμένες με άρματα από την Μεραρχία «Κενταύρων», καθώς και από το 25ο ιταλικό σώμα στρατού «Τσαμουριά». Επίσης στον τομέα Καλαμά βρισκόνταν η Μεραρχία «Σιένα» ενώ στον τομέα Θεσπρωτίας βρισκόταν η ιταλική Μεραρχία ιππικού. Συνολικής δύναμης 42.000 ανδρών άρτια εξοπλισμένων και με αεροπορική κάλυψη από την ιταλική πολεμική αεροπορία.

Στις 27 Οκτωβρίου, λίγο πριν πέσει το σκοτάδι, από τα φυλάκια, τα μεθοριακά, μέχρι τις διοικήσεις των Ταγμάτων Προκαλύψεως, οι τηλεφωνικές γραμμές άναψαν...

Στο διοικητήριο της 8^{ης} Μεραρχίας, στα Γιάννενα, ο **Υποστρατηγός Κατσιμήτρος** δέχεται τα μηνύματα. Κοντά του έχει τον επιτελάρχη του αντισυνταγματάρχη Δρίβα και τον διευθυντή του 3^{ου} Γραφείου Πετρουτσόπουλο. Διαβάζει τις πρόχειρες αναφορές που καταφθάνουν, αλλά μοιάζει κάτι ακόμα να περιμένει... θέλει την προσωπική αναφορά ενός ανθρώπου, στον οποίο έχει απόλυτη εμπιστοσύνη. Του **Συνταγματάρχη Μαυρογιάννη**, αρχηγού πυροβολικού της μεραρχίας. Του ανθρώπου που μαζί του ανέσκαψε κι ετοίμασε τον προμαχώνα της Ηπείρου. Ο Μαυρογιάννης λείπει όλη μέρα. Έχει οργώσει σχεδόν ολόκληρη την παραμεθόριο, για να διαπιστώσει ίδιοις όμμασι την ετοιμότητα του στρατού και τις κινήσεις του εχθρού. Έχει νυχτώσει για καλά, όταν ο Μαυρογιάννης γυρίζει με τα τελευταία μαντάτα. Η εισβολή είναι θέμα ωρών! Τα τηλέφωνα ανάβουν τώρα από Γιάννενα προς Αθήνα... Στην άλλη άκρη, στο Γενικό Επιτελείο απαντάει ο αντισυνταγματάρχης **Κοροζής**, το αυτί και το μάτι του Αρχιστράτηγου Παπάγου.

Ο Κοροζής του αναφέρει, ότι το πρωί της 28^{ης} Οκτωβρίου, ίσως και στη διάρκεια της νύκτας οι Ιταλοί θα επιτεθούν!

Τότε ο υποστράτηγος Κατσιμήτρος, Διοικητής της 8^{ης} Μεραρχίας, και υπεύθυνος για την Άμυνα όλης της Ηπείρου, σε μια έξαρση συγκινητική όσο και χαρακτηριστική του ύφους των παλιών αξιωματικών απαντά: «...Μπορεί να μην έχω το ανάστημα του στρατάρχου Πεταίν,... αλλά δύναμαι να βεβαιώσω εν πλήρει πεποίθησει ότι **οι Ιταλοί δεν θα περάσουν από το Καλπάκι...**»

Το τηλέφωνο προς την Αθήνα κλείνει.

Είναι μεσάνυχτα της 27 προς 28 Οκτωβρίου... Ο Κατσιμήτρος στέλνει όσους αξιωματικούς δεν είναι σε επιφυλακή, να ξεκουραστούν. Κι έπειτα εξουθενωμένος ανεβαίνει στον πάνω όροφο του διοικητηρίου, όπου βρίσκεται η κατοικία του... Τακτοποιεί το τηλέφωνο δίπλα στο κρεβάτι του και βυθίζεται στον ύπνο του ανθρώπου που έχει τη συνείδηση του ήσυχη. Έχουν προειδοποιηθεί όλοι. Από τον Παπάγο μέχρι τον τελευταίο φαντάρο.

Ο Κατσιμήτρος δεν θα μπορέσει να κοιμηθεί πολύ... Στις 4 παρά τέταρτο το πρωί το τηλέφωνο δίπλα του χτυπάει. Χτυπάει, χτυπάει ακατάπαυστα, διότι απλούστατα ο άνθρωπος που έδωσε και την τελευταία ικμάδα του για να ετοιμάσει την άμυνα της Ηπείρου κοιμάται βαθιά, σαν μικρό παιδί... Δεν ακούει τα κουδουνίσματα. Τρέχει και το σηκώνει η μικρή του κόρη: «Μπαμπά, σε θέλουν από την Αθήνα..». Στο τηλέφωνο ακούγεται η φωνή του Κορόζη: «Πόλεμος... Ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως απέρριψε ιταλικόν τελεσίγραφον... Ο κ. Αρχηγός ανέλαβεν Αρχιστράτηγος...».

Ξημέρωνε 28^η Οκτωβρίου 1940.

Τις πρώτες πρωινές ώρες της 28ης Οκτωβρίου οι ιταλικές δυνάμεις εξαπέλυσαν γενική επίθεση σε όλα τα μέτωπα της ελληνοαλβανικής μεθορίου. Τα ελληνικά τμήματα άρχισαν να υποχωρούν, και να συμπτύσσονται στις προκαθορισμένες θέσεις, επιβραδύνοντας τον εχθρό βάσει γενικού σχεδίου. Στις 2 Νοεμβρίου η σύμπτυξη είχε ολοκληρωθεί και οι ελληνικές δυνάμεις εγκαταστάθηκαν στην κύρια αμυντική τοποθεσία Καλαμάς - Ελαία - Ύψωμα Γκραμπάλα - Ύψωμα Κλέφτης.

Το πρωί της ίδιας μέρας ξεκίνησε σφοδρός βομβαρδισμός από την ιταλική αεροπορία και το πυροβολικό. Στις 15:00 η Μεραρχία «Φερράρα» εξαπέλυσε επίθεση στην τοποθεσία Ελαία, χωρίς όμως αποτελέσματα. Την επόμενη μέρα ύστερα από βομβαρδισμούς ακολούθησε επίθεση με τεθωρακισμένα άρματα της μεραρχίας «Κενταύρων» κατά του τομέα Καλπακίου. Οι ελληνικές δυνάμεις διατήρησαν ακέραιες τις θέσεις τους. Στις 4 Νοεμβρίου, οι Ιταλοί περιορίστηκαν σε βομβαρδισμούς σε ολόκληρο το μέτωπο και την επόμενη το μεσημέρι μεγάλες δυνάμεις

πεζικού και άρματα μάχης, με αεροπορική υποστήριξη εξαπολύουν επίθεση στον τομέα Ελαίας. Τα ελληνικά τμήματα παρά την σφοδρότητα της επίθεσης, απέκρουσαν την εχθρική επίθεση και προκάλεσαν σοβαρές απώλειες. Το ύψωμα Γκραμπάλα 2 φορές πάρθηκε από τους Ιταλού και ισάριθμες φορές το ανακατέλαβαν οι Έλληνες. Τον ποταμό Καλαμά οι Ιταλοί δεν μπόρεσαν να τον διαβούν στο ύψος του Καλπακίου. Λιγοστές επιτυχίες σημείωσαν τα Ιταλικά τμήματα στα παράλια της Θεσπρωτίας οι οποίες όμως δεν ζημίωσαν την Ελληνική άμυνα.

Οι ιταλικές επιθέσεις συνεχίστηκαν ως τις 8 Νοεμβρίου, κυρίως κατά του τομέα Ελαίας, χωρίς όμως κανένα αποτέλεσμα. Οι απώλειες της ελληνικής μεραρχίας κατά τη μάχη Ελαίας-Καλαμά ανήλθαν σε 60 νεκρούς και 260 τραυματίες. Η ελληνική νίκη προκάλεσε μη αναστρέψιμες, υλικές και ηθικές, φθορές για την ιταλική πλευρά, που την ανάγκασε να αναστείλει τις επιθετικές επιχειρήσεις και να μεταπέσει σε κατάσταση άμυνας.

Μέχρι τις 15 Νοεμβρίου οι ελληνικές δυνάμεις είχαν ανακαταλάβει τις συνοριακές διαβάσεις της Πίνδου.

Στη Δυτική Μακεδονία (Φλώρινα Καστοριά), ο Ιταλικός Στρατός δεν εκδήλωσε επίθεση. Το Ελληνικό Γενικό Επιτελείο Στρατού προκειμένου να ανακουφίσει το μέτωπο της Πίνδου, διατάσσει επίθεση με όλο το Γ' Σώμα Στρατού (10η και 11η Μεραρχία Πεζικού και Ταξιαρχία Ιππικού) υπό τον αντιστράτηγο Γεώργιο Τσολάκογλου.

Η απροσδόκητη ελληνική αντεπίθεση κατέλαβε εξ απήνης το ιταλικό Γενικό Επιτελείο, το οποίο περίμενε ένα «στρατιωτικό πικ-νικ». Αρκετές μονάδες στάλθηκαν εσπευσμένα στην Αλβανία, ενώ τα αρχικά σχέδια για επικουρικές επιθέσεις σε ελληνικά νησιά όπως την Κέρκυρα, ματαιώθηκαν. Εξοργισμένος από την αποτελμάτωση της επιχείρησης, ο Μουσολίνι στις 9 Νοεμβρίου ανασχημάτισε τη Διοίκηση Αλβανίας, αντικαθιστώντας τον Αρχιστράτηγο Πράσκα με τον Ουμπάλντο Σοντού, τέως υφυπουργό Πολέμου. Ο νέος διοικητής, αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων του, διέταξε τις δυνάμεις του να διακόψουν κάθε επιθετική ενέργεια και να λάβουν θέσεις άμυνας. Ήταν πλέον ξεκάθαρο ότι η ιταλική εισβολή είχε αποτύχει.